

صنعت برق در سال ۱۴۰۰ بر شاخ گاو فلزی

صنعت برق کشور، سال ۹۹ را با پدیده فراگیر کرونا شروع و با برگزاری جشن عبور از پیک حدود ۵۸۵۰۰ مگاواتی در تابستان ادامه داد. فشار و خاموشی‌های ناگهانی ناشی از کمبود سوخت را در زمستان تجربه کرد و پدیده غیرمترقبه برق امید را مطرح و در بستر هفتگی پروژه‌های آ_ب_ایران؛ انشالله به اتمام می‌رساند. شاخص‌های عملکردی صنعت برق در سال ۹۹ بدین ترتیب بود که ظرفیت منصوبه به حدود ۸۵۰۰۰ مگاوات رسید؛ پیک بار برای اولین بار طی یک دهه اخیر با ۵۸۲۰۰ مگاوات در شب اتفاق افتاد و فروش برق تقریباً بالغ بر ۲۹۰۰۰۰ میلیون کیلووات ساعت منتهی شد و تعداد مشترکین جدید به حدود ۱۲۵۰۰۰۰ مشترک رسید. طول شبکه‌های جدید فوق توزیع و انتقال بالغ بر ۱۲۰۰ کیلومتر مدار گردید و ظرفیت اضافه شده به پستهای فوق توزیع و انتقال بالغ بر ۸۰۰۰ مگاوات آمپر و طول شبکه‌های توزیع اضافه شده نیز به حدود ۱۵۰۰۰ کیلومتر رسیده است. به تعداد پستهای توزیع حدود ۲۰۰۰۰ دستگاه اضافه شده است. در بخش توسعه انرژیهای تجدیدپذیر و بهره‌وری انرژی نیز درب به همان پاشنه سالهای قبل چرخید. و میزان صادرات برق نیز در مرز ۸۰۰۰ میلیون کیلووات ساعت بوده است.

شاخصهای عملکردی فوق با اندکی تغییرات طی یک دهه اخیر بجز بخش صادرات برق ثابت بوده و از رشد یکنواختی، پیروی می‌نماید. یکی دیگر از شاخصهای عملکردی صنعت برق برنامه‌ریزی و تلاش برای کاهش تلفات برق است که در صورت ماندگاری و پایداری، شاخص بسیار خوب و ماندگاری برای صنعت برق خواهد بود. چنانچه اقتصاد برق در آینه شاخصهای عملکردی فقط تحلیل آماری گردد، بخش تولید با به مدار آوردن ۲۲۰۰ مگاوات ظرفیت جدید؛ حدود یک و نیم میلیارد دلار بیشترین عملکرد را داشته است و بخش فوق توزیع و انتقال با حدود ۵۰۰۰۰ میلیارد تومان و بخش توزیع با حدود ۴۰۰۰ میلیارد تومان به ترتیب عملکرد مالی داشته اند. در بخش جاری نیز بر اساس نظر مدیران صنعت برق که هزینه تمام شده هر کیلووات ساعت بدون سوخت را حدود ۱۳۰ تومان مطرح می‌نمایند ظاهراً هزینه‌های جاری حدود ۳۶۰۰۰۰ میلیارد تومان است. در حالیکه درآمد حاصل از فروش برق در سال ۹۹ قطعاً کمتر از ۲۵۰۰۰ میلیارد تومان برآورد می‌گردد. به عبارتی دیگر صنعت برق در سال ۹۹ فقط در بخش جاری خود با حدود ۱۱۰۰۰ میلیارد تومان کسری مواجه بوده است.

کسری اعتبار و نقدینگی در صنعت برق طی یک دهه اخیر تقریباً عادی شده است و با وجود اینکه اکثر بازیگران این صنعت، به نحوه بازی در این شرایط عادت کرده اند ولی به علت سخت‌تر شدن این نوع بازی، به تدریج بازیکنان، زمین بازی، تجهیزات و تکنولوژی دچار فرسودگی و آسیب دیدگی و حتی فروپاشی می‌شوند و با پدیده‌هایی از قبیل خاموشی‌های زمستان و تابستان مواجه خواهیم شد که به شدت صنعت برق کشور را با چالش مواجه می‌نماید.

با توجه به شرایط سیاسی موجود و بویژه انتخابات سال بعد، پیش بینی می‌گردد که روال معمول یک دهه اخیر صنعت برق در سال ۱۴۰۰ نیز، هم از نظر شاخصهای عملکردی و هم از نظر مالی؛ شاید با چالش بیشتری ادامه یابد.

حداکثر نیاز مصرف برق کشور در تابستان ۱۴۰۰ به حدود ۶۲۰۰۰ مگاوات میرسد و میزان فروش برق بالغ بر حدود ۳۲۰۰۰۰ میلیون کیلووات ساعت خواهد رسید و با توجه به شرایط اقتصاد کشور در بخش مسکن، انتظار می‌رود تعداد مشترکین برق جدید بیشتر از ۱۳۰۰۰۰۰۰ نشود و کماکان افزایش طول شبکه‌های توزیع برق حدود ۲۰۰۰۰ کیلومتر و افزایش طول شبکه‌های فوق توزیع و انتقال به حدود ۲۰۰۰ کیلومتر مدار خواهد بود.

میزان برق صادراتی کشور نیز در سال ۱۴۰۰ به حدود ۸۰۰۰ میلیون کیلووات ساعت میرسد و در شاخصهایی از قبیل تلفات برق و راندمان نیروگاهها نیز تغییر زیادی حاصل نخواهد شد. پیش بینی ها حاکی از به مدار آمدن حداقل ۵۰۰ مگاوات ظرفیت جدید در بخش انرژیهای نو می باشد و کماکان شدت مصرف انرژی افزایش یابد.

با توجه به شرایط اقتصادی و سیاسی کشور بعید به نظر می‌رسد که معجزه خاصی در شرایط مالی و اقتصادی صنعت برق ایجاد گردد و اگر نرخ متوسط فروش برق با حداکثر ۲۰ درصد رشد مواجه گردد؛ کماکان کسری بودجه تا ۱۵۰۰۰ میلیارد تومانی صنعت برق قابل پیش‌بینی است

از طرفی دیگر؛ با فرض عدم سرمایه گذاری مستقیم صنعت برق در بخش تولید، با توجه به ضرورت حداقل ۸۰۰۰ تا ۱۰۰۰۰ میلیارد تومانی سرمایه گذاری مورد نیاز در بخش توزیع، فوق توزیع و انتقال و درآمدهای ناشی از فروش انشعاب، این بخش از صنعت برق نیز با کسری تا ۵۰ درصدی نقدینگی طبق روال سنوات اخیر مواجه می باشد.

همانگونه که عنوان گردید طی سالهای اخیر کسری نقدینگی در صنعت برق به صورت رسمی نهادینه شده است . در حالی میزان بدهکاری صنعت برق قریب به ۴۰۰۰۰ میلیارد تومان اعلام میگردد که سازوکارهای موجود در نظام تدوین تعرفه‌های برق و همچنین ساختار بهره‌وری در صنعت برق به هیچ عنوان فرمول و حتی کشش اجتماعی و سیاسی جبران کسری فوق را ندارد و از اینرو مدیران ارشد صنعت برق برای اجرای طرحهای حداقلی مورد نیاز؛ به رویکرد فاینانس و یا انجام پروژه به صورت epcf و مدل‌های تامین مالی دیگر سوق پیدا نموده اند که در صورت وجود پیش بینی‌های مبتنی بر واقعیت اقتصاد برق کشور برای تامین منابع برگشت سرمایه؛ اقدامی بسیار پسندیده و منطقی است. استفاده از پتانسیل های تعریف شده در ماده ۱۲ قانون رفع موانع تولید نیز یکی دیگر از ظرفیتهای مورد توجه صنعت برق بوده است و پیگیریها و طرحهای مختلف و متنوعی نیز تا کنون در این مورد ارایه شده که ظاهراً هنوز هیچیک به نتیجه کاربردی نرسیده است.

در شرایط فعلی اقتصاد صنعت برق و شرایط اقتصادی کشور یکی از بهترین سازوکارهای برون رفت از تنگناهایی موجود استفاده از پتانسیلهای این ماده طلایی است که بخش خصوصی هم برای مشارکت در اجرای طرحهای تعریف شده در این ماده قانونی؛ انگیزش و آمادگی لازم را دارد که برای تحقق آن نیاز است ابتدا یک مدل ذهنی مشترکی بین مدیران ارشد صنعت برق و مدیران بخش خصوصی در مورد چرایی و چگونگی ها تعریف و ایجاد گردد و سپس رایزنی ها برون بخش صورت پذیرد.

یکی دیگر از ظرفیتهای پنهان اقتصاد صنعت برق؛ لزوم تعریف ساختار تعرفه‌ای هوشمند مبتنی بر عملکرد و نتیجه‌گرا است که منجر به افزایش بهره‌وری نیز گردد. (تعریف تعرفه‌های برق شرطی) قیمت تمام شده برق آنهم از نوع بدون سوخت آن؛ با توجه به ساختار عوامل موثر در آن که عمدتاً نیروی انسانی است به طور طبیعی سالی حداقل ۱۰ درصد افزایش می‌یابد و با توجه به عقب افتادگی حدود ۳۰ درصدی قیمت تمام شده فعلی برق (بدون هزینه سوخت)؛ امکان جبران این کسری نقدینگی از طریق افزایش تعرفه‌ها در کوتاه مدت به هیچ عنوان قابل تصور نیست. لذا بهترین مدل اعمال تعرفه‌های هوشمند برای اهداف و نتایج خاص است. در ساختار این مدل تعرفه؛ برای اهداف و نتایج مشخص و در زمان مشخص و با مدل مالی مشخص؛ تعرفه‌های اضافی اعمال می‌گردد.

همانگونه که عنوان گردید کسری نقدینگی صنعت برق؛ به صورت بدهی به سایر بازیگران این صنعت منتقل می‌گردد. به عبارتی دیگر؛ بخش خصوصی تا ۵۰ درصد از پروژه‌های صنعت برق را تأمین مالی رایگان می‌نماید. در این میان بانکها به علت اینکه در تمام مسیرها دارای عوارضی قرص و محکمی هستند بیشترین منفعت را می‌نمایند ولی سایر بازیگران این صنعت؛ خصوصاً بخش خصوصی به تدریج با انباشت بدهی به روز شده در قبال مطالبات پرداخت نشده دارای ارزش اقتصادی به روز نشده؛ به شدت متضرر شده و بالاچار از گردونه اقتصاد برق خارج می‌شوند.

بدیهی است حل معادله صدمجهولی اقتصاد برق که هر کدام از متغیرهای آن نیز به طور طاقت فرسایی به شرح فوق پیچیده است با سازوکارهای سنتی و جاری و دستوری امکان پذیر نیست و سازوکارهای مبتنی بر قوانین کسب و کار و بروز شده را طلب می‌نماید و از حق نگذیریم صنعت برق علیرغم همه شرایط فوق تا کنون توانسته است در تأمین برق مستمر مشترکین و خدمات دهی گسترده؛ به عنوان یکی از متغیرهای تأثیرگذار در توسعه کشور بسیار خوب عمل کند و نمره قابل قبولی بگیرد، ولی به قول معاون محترم وزیر نیرو امکان ادامه این روند نیست و باید طرحی نو در انداخت.

در سال ۱۴۰۰ به لحاظ شرایط خاص آن خصوصاً در شش ماه اول؛ پیش بینی می‌گردد هیچ‌گونه اصلاح و یا تغییر عمده‌ای در فرایندهای منتهی به بهبود اقتصاد برق از قبیل؛ منطقی نمودن تعرفه‌ها، سرمایه‌گذاری خارجی، رونق بیشتر کسب و کار بخش خصوصی و بالاخص گردش نقدینگی ایجاد نگردد ولی از شش ماهه دوم به بعد قطعاً اصلاحات و تغییرات قابل توجه‌ای در ساختار اقتصاد برق کشور قابل پیش بینی است. نکته قابل توجه لزوم برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری برای تأمین نیاز مصرف سال ۱۴۰۰

تعیین تکلیف منطقی و مشوقی؛ نرخ خرید برق از تولیدکنندگان و یا متقاضیان احداث نیروگاه‌های تولید برق یکی دیگر از مباحثی است که امیدواریم در سال ۱۴۰۰ به آن پرداخته شود. در این میان ایجاد نهاد تنظیم کننده بازار معاملات برق (رگلاتور) موضوعی است که در صورت تحقق؛ یک رونق مناسب و منطبق بر رقابت و بازار متعادل در خرید و فروش برق ایجاد می‌گردد.

تدوین فرایندهای تسهیل گرانه برای صادرات خدمات فنی و مهندسی؛ ایجاد واقعی بازار بهینه سازی مصرف، امکان صادرات برق توسط بخش خصوصی، حمایت هوشمندانه از تولید داخل، منطقی نمودن نرخ برق، منطقی نمودن تیپ قراردادهای جاری و توسعه مشارکت بخش خصوصی در ساختار صنعت برق برای سال ۱۴۰۰ و برون رفت این صنعت زیر بنایی از شرایط سخت فعلی بسیار مؤثر است

در سال ۱۴۰۰ که با نماد گاو شناخته میشود بر اساس تعالیم فنگ شویی، اغلب زمان رسیدن به موفقیت‌های درخشان بوده و کسانی که صبر و بردباری در تحمل سختی‌ها پیشه کردند توانسته‌اند به مسیر موفق‌تری برسند و امیدوارم این موضوع برای صنعت زیربنایی برق نیز صدق نماید و فقط شاخ گاو نصیب نشود.

سعید مهذب ترابی

مدیر عامل شرکت مهندسی قدس نیرو

رئیس انجمن شرکتهای خدمات انرژی ایران